

УДК 94(477)"1939/1945":
37.091.3:004.9:069.5
ORCID ID: 0000-0002-5271-9530

Олександр МІХНО,
*доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
директор
Педагогічного музею України
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

ОНЛАЙН-ПРОЄКТ «УКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГИ – УЧАСНИКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ»: КОНЦЕПЦІЯ, КОНТЕНТ, РЕАЛІЗАЦІЯ

Олександр Міхно. Онлайн-проект «Українські педагоги – учасники Другої світової війни»: концепція, контент, реалізація. У статті представлено концепцію, змістове наповнення та етапи реалізації онлайн-проекту «Українські педагоги – учасники Другої світової війни», створеного Педагогічним музеєм України до 80-річчя перемоги над нацизмом. Проект спрямований на актуалізацію малодослідженої теми участі українських освітян у Другій світовій війні, поєднуючи наукову достовірність із емоційним впливом. Визначено методологічні підходи до подання матеріалу, використання соціальних мереж як інструменту цифрової ко-

меморації, а також візуальні й змістові принципи оформлення контенту. Аналізується вплив проекту на формування національної історичної пам'яті, протидію російським історичним маніпуляціям та розширення можливостей музейної роботи в цифровому середовищі.

Ключові слова: Друга світова війна, українські педагоги, історична пам'ять, онлайн-проект, цифрова комеморація, Педагогічний музей України, віртуальна виставка, соціальні мережі, протидія дезінформації.

Oleksandr Mikhno. The Online Project “Ukrainian Educators – Participants of the Second World War”: Concept, Content, Implementation. The article presents the concept, content, and implementation stages of the online project “Ukrainian Educators – Participants of the Second World War” developed by the Pedagogical Museum of Ukraine in 2025 to commemorate the 80th anniversary of the victory over Nazism. The project addresses a largely underexplored topic in Ukrainian historiography – the role and contribution of Ukrainian teachers who took part in the war, both on the front lines and in the partisan movement. In the context of the ongoing decolonization of historical memory and the need to counter Russian historical propaganda, this project offers a meaningful educational and memorial response through digital means.

The article outlines the interdisciplinary foundations of the initiative, which integrates pedagogical biography, public history, and digital humanities. The project's objectives include honoring the memory of Ukrainian educators-veterans, popularizing the historical and educational heritage, and providing a scientifically grounded counter-narrative to Soviet and Russian monopolization of World War II memory. Key components of the project

include a series of thematic publications on social media (Facebook, Instagram), a set of dynamic short videos hosted on the museum's YouTube channel, and a virtual exhibition available on the museum's official website. These formats were designed to engage different audiences by combining academic accuracy with emotionally resonant storytelling.

Special attention is given to the visual and methodological design of the content: unified graphic layouts styled as historical documents, selection criteria for featured individuals (based on archival materials, historical relevance, and commemorative significance), and the content logic based on thematic and chronological principles. The use of social media as a platform for digital commemoration fostered interactive engagement and allowed for the wide dissemination of personalized wartime stories.

The statistical results of the project show sustained interest among social media users and confirm the effectiveness of digital tools in memorial and educational work. In broader terms, the project contributes to the formation of national historical awareness, resists historical falsification, and demonstrates how digital communication strategies can revitalize historical discourse in modern Ukraine. The initiative stands as an innovative model for representing the history of education within the framework of digital memory culture.

Keywords: Second World War, Ukrainian educators, historical memory, online project, digital commemoration, Pedagogical Museum of Ukraine, virtual exhibition, social media, countering disinformation.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві триває процес переосмислення подій Другої світової війни у світлі гуманістичних цінностей, деколонізації історичної пам'яті та протидії російській історичній пропаганді. Попри

значну кількість досліджень про загальнонаціональний досвід війни, участь окремих соціальних груп, зокрема педагогів, залишається недостатньо висвітленою. Особисті історії українських освітян, їх внесок у перемогу над нацизмом і подальшу розбудову країни потребують актуалізації в науковому та музейному просторі. Онлайн-проекти, що фокусуються на освітянському контексті, можуть стати потужним інструментом для збереження та популяризації цих історій, забезпечивши доступ до цих матеріалів широкій аудиторії через інтернет.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх публікацій свідчить про посилення антропологічного підходу до осмислення Другої світової війни. Зокрема, онлайн-заняття «Друга світова. Наша Перемога» (Музей війни) акцентує на використанні особистих історій, архівних документів і інтерактивних форматів подання інформації [2]. Публікація групи «Глобальна Україна» до 80-ї річниці Перемоги над нацизмом (2025) акцентує на необхідності протистояння російській історичній маніпуляції, яка монополізує роль СРСР у Другій світовій війні, знецінюючи внесок України. Автори (серед них – історики Ярослав Грицак, Володимир В'ятрович, політики, науковці) пропонують збалансовану концепцію: визнання України як однієї з ключових жертв і одночасно переможців нацизму, з акцентом на її внесок у перемогу союзників та необхідність деколонізації історичної пам'яті [1].

Офіційні матеріали до Дня пам'яті та перемоги над нацизмом (8 травня

2025) демонструють трансформацію українського історичного дискурсу, поєднуючи європейський підхід до вшанування пам'яті з акцентом на український досвід війни: відмову від радянської героїзації на користь гуманістичного підходу, використання мікроісторій та артефактів для розкриття багатогранності подій, а також чітке протиставлення російській міфологізації війни. Матеріали Українського інституту національної пам'яті (відео-проекти, виставки) пропонують науково обґрунтовану інтерпретацію, спрямовану на деконструкцію радянських наративів та підкреслення ролі України у глобальному контексті Другої світової [3]. Важливою у процесі формування національної історичної пам'яті та протидії інформаційній агресії з боку Росії є офіційна інформаційна кампанія «Наша Перемога: Україна у Другій світовій війні», ініційована Верховною Радою України спільно з Національним музеєм історії України у Другій світовій війні до 80-річчя перемоги над нацизмом [5].

Окремо варто згадати публікацію О. Міхна, яка прямо пов'язана з розробленням онлайн-проєкту «Українські педагоги – учасники Другої світової війни». Вона присвячена його реалізації у соціальних мережах і акцентує на важливості створення різноманітних онлайн-продуктів для увічнення пам'яті педагогів, які брали участь у війні, а також протидії історичним фальсифікаціям і маніпуляціям щодо внеску українців у перемогу над нацизмом [4]. Утім, на сьогодні немає жодних інших онлайн-проєктів, які б зосереджувалися на педагогах як учасниках Другої світової війни. Це свідчить про недоста-

тній рівень висвітлення цієї теми та підкреслює її наукову актуальність.

Метою статті є представлення концепції, змістового наповнення та практичної реалізації онлайн-проєкту «Українські педагоги – учасники Другої світової війни», що поєднує наукову достовірність і емоційний вплив, сприяючи персоналізації історичного досвіду та збереженню пам'яті про внесок українських освітян у перемогу над нацизмом.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із цифровізацією музейної діяльності, трансформацією форматів презентації культурної спадщини та активізацією державної політики історичної пам'яті, Педагогічний музей України у 2025 році реалізував комплексний онлайн-проєкт «Українські педагоги – учасники Другої світової війни». Проєкт приурочено до 80-річчя перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 рр. та спрямовано на актуалізацію молодослідженої сторінки історії української освіти. Його концепція ґрунтується на міждисциплінарному поєднанні педагогічної біографіки, публічної історії та цифрових гуманітарних практик.

Мета проєкту полягала у вшануванні пам'яті українських педагогів-фронтовиків, популяризації історико-педагогічної спадщини та протидії історичним міфам, що виникли внаслідок монополізації радянським і російським дискурсом тематики перемоги у Другій світовій війні.

Концептуальні основи проєкту:

- представлення стислих біографій українських педагогів, які брали безпосередню участь у бойових діях або партизанському русі;

- висвітлення їхнього бойового шляху на основі автентичних документів та архівних фотографій з музейних фондів;

- поєднання освітньої, науково-популярної та меморіальної функцій;

- формування цілісної віртуальної платформи для популяризації достовірної історичної інформації.

Реалізація проекту відбувалася у три основні етапи:

1. Створення серії тематичних публікацій у соціальних мережах (Facebook, Instagram), які знайомили широку аудиторію з історіями українських педагогів – учасників Другої світової війни. У публікаціях використано спеціально створені графічні макети на основі фотографій з фондів музею і коротких біографічних довідок [7].

2. Систематизація тематичних публікацій у вигляді короткого відео «Українські педагоги у Другій світовій» формату YouTube Shorts, розміщеного на ютуб-каналі музею (3 частини). У відео були представлені графічні макети, що відображали історії педагогів-фронтовиків, подані в динамічній та візуально привабливій формі, з музичним супроводом – піснею «Степом, степом...» у виконанні Черкаського народного хору, солістка Ольга Павловська.

Це сприяло розширенню аудиторії та приверненню більшої уваги до теми [8].

3. Створення віртуальної виставки, розміщеної на офіційному сайті музею, яка забезпечує більш глибоке та всебічне ознайомлення з історіями педагогів-фронтовиків, об'єднуючи всі матеріали в систематизовану експозицію [6]. Це дає можливість знайомитися з матеріалами в

будь-який час і поглиблено досліджувати тему, чого неможливо досягти через короткі відео чи публікації в соцмережах.

Рис. 1. Графічний макет онлайн-проекту «Українські педагоги – учасники Другої світової війни»

Віртуальна виставка містить інформаційні графічні макети про 19 українських педагогів, серед яких відомі постаті (В. Сухомлинський, Є. Березняк, О. Маринич), так і малодосліджені.

Підбір персоналій здійснювався за такими критеріями: значущість бойового внеску (участь у важливих битвах, керівництво військовими операціями, високі бойові нагороди); історична цінність музейних фондів (наявність у фондах музею світлин, листів, спогадів); ювілейний аспект (актуалізація постатей у контексті пам'ятних дат); науково-популярний підхід (чергування відомих і малознаних особистостей для підтримання інтересу аудиторії).

Науково-методичні особливості реалізації проєкту:

- створення уніфікованих графічних макетів, оформлених у стриманій, документальній стилістиці: назва проєкту, логотип музею, чорно-біле фото педагога на фоні стилізованих димових ефектів, що символізують воєнні події; текстову інформацію подано на тлі паперової фактури, що нагадує архівні документи, червоний мак як символ пам'яті жертв війни, що поєднує образ квітки маку з кривавим слідом від кулі, доповненим датами 1939-1945. Приклад графічного макета, присвяченого В. Сухомлинському, подано на рисунку 1;

- публікація матеріалів із дотриманням наукової достовірності та узгодження текстових описів із архівними джерелами;

- дотримання принципів контентної логіки: подання інформації здійснено не за алфавітним принципом, а відповідно до тематично-хронологічної послідовності, яка враховує внутрішню логіку історичного матеріалу, змістовні зв'язки між представленими постатями, подіями та джерелами, що сприяє формуванню цілісного наративу й глибшому розумінню контексту;

- застосування соціальних мереж як платформи цифрової комеморації та інструменту колективної меморіалізації, що залучає широку аудиторію до осмислення історичної пам'яті через інтерактивну взаємодію (уподобання, коментарі, поширення).

Статистика. Подаємо статистику реалізації проєкту в соціальній мережі «Фейсбук» у формі графіка (Рис. 1) де сині стовпчики – кількість переглядів публікацій, а червона лінія з точ-

ками – рівень залучення (взаємодій: вподобання, поширення, коментарі).

Рис. 2. Статистика реалізації онлайн-проєкту «Українські педагоги – учасники Другої світової війни» у соціальній мережі «Фейсбук»

Як бачимо із графіка, кількість переглядів дописів проєкту у соціальній мережі «Фейсбук» – 21,2 тис. осіб, залучення (уподобання, коментарі, поширення) – біля 700 осіб (станом на 6 травня 2025 р.). Дописи засвідчили стабільний інтерес аудиторії з окремими піковими значеннями охоплення. Найбільшу кількість переглядів мали публікації про Євгена Березняка (2418), Олександра Маринича (1801), Василя Скопенка (1795), та Василя Сухомлинського (1534), що вказує на високий рівень емоційного відгуку аудиторії.

Інші дописи стабільно набирали 800–1200 переглядів, що свідчить про сталу зацікавленість темою серед підписників сторінки музею у Фейсбук. Кількість переглядів коротких відео формату YouTube Shorts на ютуб-каналі музею – 5,1 тис. (станом на 6 травня 2025 р.). Загалом, результати демонструють стабільний і тематично вмотивований інтерес до серії дописів і підтверджують ефективність меморіальних освітніх проєктів у цифровому середовищі.

Результати і значення проєкту:

- підвищення рівня суспільної обізнаності про внесок українських освітян у перемогу над нацизмом;
- популяризація фондів Педагогічного музею України;
- підсилення позицій музею як сучасної науково-освітньої інституції, яка ефективно реалізує державну політику історичної пам'яті через цифрові технології;
- протидія історичним маніпуляціям, поширеним у російському офіційному наративі про Другу світову війну.

Висновки перспективи дослідження. Онлайн-проєкт «Українські педагоги – учасники Другої світової війни» став важливим внеском у справу збереження національної пам'яті й протидії російським історичним маніпуляціям, інтегруючи традиційні наукові практики з сучасними підходами цифрової комунікації. Віртуальна виставка, створена в межах проєкту, є не лише формою меморіалізації індивідуального досвіду українських педагогів в умовах воєнного лихоліття, а й інноваційним прикладом репрезентації історії освіти у форматі цифрової комеморації.

Перспективи подальшого науково пошуку вбачаємо у розвитку нових методів цифрової комеморації, включаючи інтерактивні мапи, мультимедійні продукти та віртуальні реальності, та створенні партнерств з іншими науковими та культурними установами для реалізації спільних біографічних онлайн-проєктів.

Література та джерельна база

1. До 80-ї річниці перемоги над нацизмом. *Українська правда*. 2025. 27 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/02/27/7500478/>

2. Друга світова. Наша Перемога: онлайн-заняття до 80-річчя завершення Другої світової війни. *Музей війни: офіц.*

сайт. 2025. 28 квітня. URL: <https://warmuseum.kyiv.ua/news/show/druga-svitova-nasa-peremoga>

3. Інформаційні матеріали до Дня пам'яті та перемоги над нацизмом (8 травня). *Український інститут національної пам'яті: офіц. сайт*. 2025. 18 квітня. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-pamyati-ta-peremogy-nad-nacyzmozom-u-drugiy-svitoviy-viyny-8-travnnya-2025>

4. Міхно О. Українські педагоги – учасники Другої світової війни: протидія фальсифікаціям і увічнення пам'яті в онлайн-продуктах Педагогічного музею України. *Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти: матеріали VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 26–31 березня 2025 року)*. / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. С. 122-128. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745108/>

5. Пресслужба Апарату Верховної Ради України. Наша Перемога: Україна у Другій світовій війні [Електронний ресурс] / Прес-служба Апарату Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/261680.html>

6. Українські педагоги – учасники Другої світової війни [Електронний ресурс]: [віртуальна виставка на офіц. сайті музею; виконавці Бондаренко В., Гайда Л., Єфімова В., Полюхович Т., Рудницька Т., Степанович К. ; наук. керівник, текст Міхно О.]. *Педагогічний музей України: офіц. сайт*. Київ, 2025. URL: <https://pmu.in.ua/news/virtualna-vystavka-ukrainski-pedahohy-uchasnyky-druhoi-svitovoi-vijny/>

7. Українські педагоги – учасники Другої світової війни [Електронний ресурс]: [віртуальний інформ.-просвіт. проєкт на офіц. сторінці музею у соц.

мережі Фейсбук; виконавці Бондаренко В., Гайда Л., Єфімова В., Полухович Т., Рудницька Т., Степанович К.; наук. керівник Міхно О.]. *Педагогічний музей України: офіц. сторінка у Фейсбуці*. Київ, 2025. URL: <https://tinyurl.com/5n8cxtsv>

8. Українські педагоги у Другій світовій. Частина 1-3. [Електронний ресурс]: [відео у форматі YouTube Shorts на ютуб-каналі музею; виконавець Воробйов О.; наук. керівник Міхно О.]. *Педагогічний музей України: ютуб-канал*. Київ, 2025. Частина 1 – URL: <https://www.youtube.com/shorts/e9jyVTBquIE>; Частина 2 – URL: <https://www.youtube.com/shorts/-vdXNAMKelQ>; Частина 3 – URL: <https://www.youtube.com/shorts/ys7JiC2hVFE>

References

1. Do 80-yi richnytsi peremohy nad natsyzmom. *Ukrainska pravda*. 2025. 27 liutoho. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/02/27/7500478/>

2. Druha svitova. Nasha Peremoha: onlain-zaniattia do 80-richchia zavershennia Druhoi svitovoi viiny. *Muzei viiny: ofits. sait*. 2025. 28 kvitnia. URL: <https://warmuseum.kyiv.ua/news/show/druga-svitova-nasa-peremoga>.

3. Informatsiini materialy do Dnia pamiaty ta peremohy nad natsyzmom (8 travnia). *Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty: ofits. sait*. 2025. 18 kvitnia. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-pamyati-ta-peremogy-nad-nacyzmozom-u-drugiy-svitoviy-viyny-8-travnya-2025>

4. Mikhno O. Ukrainski pedahohy – uchashnyky Druhoi svitovoi viiny: protydia falsyfikatsiiam i uvichnennia pamiaty v onlain-produktakh Pedahohichnoho muzeiu Ukrainy. *Ukrainske suspilstvo u perspektyvakh rozvytku: istorychnyi, sotsialno-politychnyi, osvithno-pedahohichnyi aspekty : materialy VI Vseukrainskoi mizhhaluzevoi nauko-*

vo-praktychnoi onlain-konferentsii (Kyiv, 26–31 bereznia 2025 roku) / Uporiad. L. I. Tkachenko, V. M. Shulha. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy, 2025. S. 122-128. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745108/>

5. Pres-sluzhba Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy. Nasha Peremoha: Ukraina u Druhii svitovii viini [Elektronnyi resurs] / Pres-sluzhba Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/261680.html>

6. Ukrainski pedahohy – uchashnyky Druhoi svitovoi viiny [Elektronnyi resurs]: [virtualna vystavka na ofits. сайті музею; vykonavtsi Bondarenko V., Haida L., Yefimova V., Poliukhovych T., Rudnytska T., Stepanovych K. ; nauk. kerivnyk, tekst Mikhno O.]. *Pedahohichni muzei Ukrainy : ofits. sait*. Kyiv, 2025. URL: <https://pmu.in.ua/news/virtualna-vystavka-ukrainski-pedahohy-uchashnyky-druhoi-svitovoi-viiny/>

7. Ukrainski pedahohy – uchashnyky Druhoi svitovoi viiny [Elektronnyi resurs]: [virtualnyi inform.-prosvit. proiekt na ofits. Storintsy muzeiu u sots. merezhi Feisbuk; vykonavtsi Bondarenko V., Haida L., Yefimova V., Poliukhovych T., Rudnytska T., Stepanovych K.; nauk. kerivnyk Mikhno O.]. *Pedahohichni muzei Ukrainy: ofits. storinka u Feisbutsi*. Kyiv, 2025. URL: <https://tinyurl.com/5n8cxtsv>

8. Ukrainski pedahohy u Druhii svitovii. Chastyny 1-3. [Elektronnyi resurs]: [video u formati YouTube Shorts na yutub-kanali muzeiu; vykonavets Vorobiov O.; nauk. kerivnyk Mikhno O.]. *Pedahohichni muzei Ukrainy: yutub-kanal*. Kyiv, 2025. Chastyna 1 – URL: <https://www.youtube.com/shorts/e9jyVTBquIE>; Chastyna 2 – URL: <https://www.youtube.com/shorts/-vdXNAMKelQ>; Chastyna 3 – URL: <https://www.youtube.com/shorts/ys7JiC2hVFE>

Стаття надійшла до редакції
12.03.2025 р.

Стаття прийнята до друку
09.04.2025 р.